

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA O'RTA MAXSUS
TA'LIM VAZIRLIGI**

**SAMARQAND DAVLAT ARXITEKTURA VA QURILISH
INSTITUTI**

«Informatika va axborot texnologiyalari» fanidan

REFERAT

Mavzu: Axborot texnologiyalari, komponentalari va ularga ta'rif.

Bajardi: K.X.A.L.T.E 101-gurux talabasi
Sultonmurodov S.

Tekshirdi: Elmurodov B.

Samarqand-2015

MAB3Y: Axborot texnologiyalari, komponentalari va ularga ta'rif.

REJA:

1. Axborot tizimi va uning turlari.
2. Axborot tizimidagi jaraenlar.
3. Axborot tizimi va texnologiyasi orasida munosabat.
4. Dasturlash tizimi.

Axborotlar tizimlari jamiyat pay do bo'lgan paytdan boshlab mavjud bo'lgan, chunki rivojlanishning turli bosqichida jamiyat o'z boshqaruvi uchun tizimlashtirilgan, oldindan tayyorlangan axborotni talab etgan. Bu, ayniqsa ishlab chiqarish jarayonlari moddiy va nomoddiy ne'matlamini ishlab chiqarish bilan bog'lik jarayonlarga tegishlidir. Chunki ular jamiyat rivoji uchun hayotiy muhim ahamiyatga ega. Aynan ishlab chiqarish jarayonlar tezkor takomillashadi. Ularning rivojlanib borishi bilan boshqarish ham murakkablashadiki, o'z navbatida, u axborot tizimlarini takomillashtirish va rivojlantirishni rag'batlantiradi.

An'anaviy axborot tizimi sifat jihatidan o'zgarib boshladi. Boshqaruv apparatida hisoblash texnikasi vositalarini qo'llash asosida yagona funksiyasi ishonchli axborot bilan boshqarish jarayonini ta'minlash bo'lgan yangi tuzilma bo'linmasi paydo bo'ldi. SHu tarzda boshqaruv konturida yangi axborot oqimlari paydo bo'ldi, eski oqimlar o'z yo'nalishini qisman o'zgartirdi. An'anaviy axborot tizimining bir qismi axborotni qayta ishlashni Jobora ko'proq avtomatlashtirish yo'nalishida sekin - asta, lekin izchil ravishda shakllana boshladi.

Qo'llanish sohasiga ko'ra bunday tizimlarining quyidagi turlarini ko'rsatish mumkin:

- texnik axborot tizimlari;
- iqtisodiy axborot tizimlari;
- ijtimoiy sohalardagi axborot tizimlari va boshqalar.

Har bir tizim tarkibiga quyidagi komponentlar kiradi:

.tizim tuzilishi - tizimning ko'plab elementlari va ular o'rtasidagi o'zaro aloqalar.

Misol: firmaning tashkiliy va ishlab chiqarish tuzilmasi;

- tizim har bir elementining funktsiyalari. Misol: boshqaruv funktsiyalari - firmaning muayyan tuzilma bo'linmalari tomonidan qaror qabul qilinishi;

- umuman olgandagi har bir element va tizimning kirishi va chiqishi. Misol: tizimga tushuvchi va undan chiquvchi moddiy yoki axborot oqimlari.

- tizim va uning ayrim elementlari, maqsadlari va cheklanishlari. Misol: eng ko'p foydaga erishish, moliyaviy cheklanishlar;

- har bir tizim bo'linish va yaxlitlik xususiyatiga egadir.

Axborotlar tizimi aniq bir ob'ekt uchun yaratiladi. Samarali axborotlar tizimi boshqarish, amaliy sohalar darajalari o'rtasidagi farqlami, shuningdek tashqi holatlarni e'tiborga oladi va boshqarish funksiyasini samarali amalga uchun zarur bo'lgan axborotningina beradi.

Axborot tizimi - boshqarish funksiyasini amalga oshirish uchun xodimlarini turli xil axborot bilan ta'minlovchi ob'ekt haqidagi axborot yig'ish, uzatish va qayta ishlash bo'yicha ma'lumotlar va kommunikatsiyaviy tizimni o'zida namoyon etadi.

Axborotlar tizimlarini tadbiq etish nafaqat mayda - chuyda axborotni qayta ishlash va saqlash, yozuv - chizib ishlarini avtomatlashtirish hisobiga, balki qarorlarni qabul qilish (sun'iy intellekt usullari, ekspert tizimlari va hokazolar), zamonaviy telekommunikatsiya vositalari (elektron pochta, telekonferensiyalar), yalpi va lokal hisoblash tarmoqlari va bo'liqlardan foydalanishda firma mutaxassislari hatti - harakatini modellashtirishga asoslangan boshqarishning yangi usublari hisobiga ham firma ishlab chiqarish - xo'jalik faoliyati samaradorligini oshirish maqsadlarida amalga oshiriladi.

Avtomatlashtirilganlik darajasiga qarab qo'lda qilinadigan, avtomatlashtirilgan va avtomatik axborot tizimlari bor.

Qo'lda qilinadigan axborotlar tizimida - boshqarish yoki ma'lumotlarni qayta ishlash funksiyalarining bir qismi avtomatik ravishda, boshqasi inson tomonidan bajariladi.

Avtomatik axborotlar tizimida - boshqarish va ma'lumotlarni qayta ishlashning barcha funksiyalari texnik vositalarda, inson ishtirokisiz amalga oshiriladi (masalan, texnologik jarayonlarni avtomatik boshqarish).

Qo'llanish sohasiga qarab, axborot tizimlarini quyidagi sinflarga ajratish mumkin:

- ilmiy tadqiqotlar;
- loyihalashni avtomatlashtirish;
- tashkiliy boshqarish;
- texnologik jarayonlarni boshqarish.

Ilmiy AT ilmiy xodimlar faoliyatini avtomatlashtirish, statistik axborotni tahlil etish, tajribalarni boshqarish uchun mo'ljallangan.

Loyihalashtirishni avtomatlashtirish AT yangi texnika (texnologiya) ishlab chiqaruvchilar va muhandis loyihachilar mehnatini avtomatlashtirish uchun mo'ljallangan.

Tashkiliy boshqarishning AT shaxslar funksiyalarini avtomatlashtirish uchun mo'ljallangan. Bu sinfga ham sanoat (korxonalar), ham nosanoat ob'ektlari (bank, birja, sug'urta kompaniyalari, mehmonxonalar va hokazolar) va ayrim ofislar (ofis tizimlari)ni boshqarishning axborot tizimlari kiradi.

Texnologik jarayonni boshqarishning axborot tizimi turli texnologik jarayonlarni avtomatlashtirish uchun mo'ljallangan (moslashuvchan ishlab chiqarish jarayonlari, metallurgiya, energetika va hokazolar).

2. Dastlabki axborot tizimlari 50 - yillarda paydo bo'ldi. Bu yillarda ular maosh hisob-kitoblarini qayta ishlash uchun mo'ljallangan bo'lib, elektromexanik buxgalterlik hisoblash mashinalarida amalga oshirilgan.

60- yillarda axborot tizimlariga munosabat butunlay o'zgardi. Bu tizimlardan olingan axborot davriy hisobot uchun ko'pgina parametrlar bo'yicha qo'llana boshlandi. Buning uchun tashkilotlarga ko'pgina funksiyalarga ega bo'lgan kompyuter qurilmalari talab etila boshladi.

70-80 yillar boshlarida axborotlar tizimlari qarorlami qo'llab-quvvatlovchi va tezlashtiruvchi jarayonga ega bo'lgan nazorat boshqaruvi vositalari sifatida keng foydalanila boshladi.

80- yillar oxiridan boshlab, axborot tizimlaridan foydalanish konsepsiyasi yanada o'zgarib bormoqda. Ular axborotning strategik manbai bo'lib qolmoqda va istalgan sohada tashkil etishning barcha darajalarida foydalanilmoqda.

Axborot tizimi quyidagi xususiyatlariga ko'ra belgilanadi:

- har qanday axborot tizimi tahlil qilinishi, tizim tuzilishining umumiy tamoyillari asosida qurilishi va boshqarilishi mumkin;
- axborot tizimi dinamik va rivojlanuvchandir;
- axborot tizimini tuzishda tizimli yondoshuvdan foydalanish zarur;
- axborot tizimining chiqarish mahsuloti asosida qarorlar qabul qilinadi;
- axborot tizimida axborotni qayta ishlashning " inson - kompyuter "tizimi sifatida qabul qilinishi lozim.

3. Axborot tizimi ishini yaxshi bilish uchun u hal etayotgan muammolar, shuningdek u kiritgan tashkiliy jarayonlar mohiyatini tushunish lozim. Masalan, qaror qabul qilishni qo'llab - quvvatlash uchun ishlab chiqilgan axborot tizimi kompyuter imkoniyatlarini aniqlashda quyidagilami hisobga olish zarur:

- hal qilinayotgan boshqaruv vazifalarining tuzilmalarga bo'lingani;
- qaror qabul qilishi lozim bo'lgan firma boshqaruvi ierarxiyasi (mansab pillapoyalari) darajasi;
- hal etilayotgan vazifaning biznesning u yoki bu funksional sohasiga oidligi;
- foydalaniladigan axborot texnologiyasi turi.

Axborot tizimlarini tadbiiq etish quyidagilarga imkon yaratadi:

- matematik uslublar va intellektual tizimlarni tadbiq etish hisobiga boshqaruv topshiriqlarining ancha oqilona variantlarini olish;
- avtomatlashtirish hisobiga xodimlarni ikir - chikir ishlardan ozod etish;
- axborot ishonchliligini ta'minlash;
- ma'lumotlarni qog'ozdan magnit disk yoki lentalariga ko'chirish, bu hoi axborotni kompyuterda qayta ishlashni ancha oqilona tashkil etish va qog'oz hujjatlar hajmini kamaytirishga olib keladi;
- firmada axborot oqimi tuzilishi va hujjat aylanishi tizimini takomillashtirish;
- mahsulot va xizmatlar ishlab chiqarish xarajatini kamaytirish;
- yangi bozorlarni qidirib topish;
- turli arzonlashtirish usuli va xizmatlari evaziga xaridor va mahsulot etkazib beruvchilarni firmaga bog'lab qo'yish.

Statistika axborot tizimlari.

Davlat statistikasi mamlakatda axborot tizimini yaratish uchun asos bo'lib xizmat qiladi. Davlat statistikasi organlari iqtisodiy rivojlanishida davlat boshqaruvining eng muhim dastagidir.

Statistik axborot tizimi murakkab tizimlarga qo'yiladigan barcha talablarga javob beradi:

- umumiy maqsadga erishish uchun qulay o'zaro ta'sir nuqtai nazaridan tizim elementlarining birligi;
- katta o'lchamlilik;
- ishining murakkabligi va boshqalar.

Statistik axborot xilma - xilligi, ommaviyligi va davriyligi jihatidan farqlanadi.

Reglament topshiriqlari deganda davlat statistika qo'mitasi darajasiga muvofiq keluvchi statistik hisobotlardagi ma'lumotlarni qayta ishlash topshiriqlari

tushuniladi. Har bir reglament topshirig'i odatda statistik hisobotlarning ba'zi aniq shakllari bilan bog'liq.

Axborot xizmati topshiriqlari mazmun jihatdan reglamentlashgan ma'ruzalar, tahliliy yozuv va ma'lumotnomalarni tezkor tuzish uchun foydalanuvchi so'rovlari bo'yicha unga zarur statistik ma'lumotlarni berish. Bu topshiriqlarni hal etish avtomatlashtirilgan ma'lumotlar banki yordamida ta'minlanadi.

Iqtisodiy tahlil topshiriqlari dinamik qatorlar, matematik statistika uslublari va boshqalardan foydalanishga asoslanadi. Ularni hal etish uchun tahliliy komplekslar (TK) deb ataladigan axborot texnologiyalari qo'llaniladi.

Ko'rsatkichlar bo'yicha ma'lumotlar banki (KMB) dasturiy, texnik va tashkiliy vositalar yig'indisi ko'rinishida amalga oshirilgan statistikaning turli tarmoqlari yoki ularning yig'indisi bo'yicha ma'lumotlar bazasini yaratish uchun foydalaniladi.

Tayyor hujjatlar banki (TXB) o'zida ayrim axborot va jadvalli statistik ma'lumotlarni saqlovchi hujjatli - grafik ma'lumotlar bazasini yaratish uchun qo'llaniladi. TXB turli abonentlar uchun ma'lumotlar bazasiga kirishni ta'minlovchi telekommunikatsion vositalarning keng servis imkoniyatlarini namoyish etadi.

Buxgalteriya axborotlar tizimi

Ko'pgina korxonalar bozor sharoitida axborotga mulkchilikning boshqa istalgan turlari kabi saqlash, foydalanish va Чптоya qilish zarur bo'lgan qimmatbaxo zaxira sifatida baho berishadi. Ishlab chiqarish va xo'jalik faoliyatini boshqarish uchun zarur axborot olish maqsadlarida korxonalar buxgalterlik axborot tizimlarini (BUAT) barpo etadi. BUAT xo'jalik faoliyati va qaror qabul qiluvchi kishilar o'rtasida bog'lovchi bo'g'in bo'lib xizmat qiladi. Unda korxonalar xo'jalik faoliyati haqidagi ma'lumotlarni yig'ish , ro'yxatdan o'tkazish, qayta ishlash, ro'yxatdan o'tkazish, qayta ishlash, saqlash, tahlil va qaror qabul qilish uchun foydalanuvchiga etkazish uchun amalga oshiriladi. Korxonada BUAT ishlashning

asosiy maqsadi cheklangan zaxiralardan, shuningdek, muqobil variantlardan foydalanishda asoslangan qarorlarni qabul qilish uchun korxonaga rahbariyatini moliyaviy axborot bilan ta'minlashdir.

BUAT korxonaga xo'jalik faoliyatini to'liq aks ettiruvchi buxgalterlik axborotini taqdim etadi. Avvalo u rejalashtirish, nazorat va tahlil icabi korxonaga ishlab chiqarish va tijorat faoliyatini boshqarish funksiyalarini bajarish uchun zarur miqdoriy ma'lumotlarni taqdim etadi.

Rejalashtirish bosqichi uchun buxgalter ko'zda tutayotgan foyda va pul zaxiralari ehtiyoj haqidagi axborotni taqdim etishi lozim. Nazorat bosqichida buxgalterdan faktik daromadlar va xarajatlarni rejadagi bilan qiyoslash axboroti talab etiladi. Tahlil bosqichida buxgalterlik axboroti asosida oldiga qo'yilgan maqsadga erishilgani yoki erishilmagani aniqlanadi. Buxgalterlik axborotining asosiy foydalanuvchilari korxonaga rahbariyati va menejerlardir. Bu axborot asosida korxonaning so'nggi hisobot davridagi sof foydasi, foyda me'yoringa kutilayotgan hajmga muvofiqligi, pul zaxiralari mavjudligi, sof aktivlar va nizam kapitalining nisbati, eng foydali faoliyat yo'nalishlari, ishlab chiqarilgan mahsulot tannarxi aniqlanadi.

Bank axborot tizimlari

Integrallashgan bank axborot tizimlari (BAT) yagona dasturiy texnologik majmuani o'zida namoyon etadi, u moliya va kreditning belgilangan sharoitlari bo'yicha nazorat qilinadigan zaxiralarni o'zlashtirishi, qaytarilishi va balanslanganligini tezlashtirish vositasidir.

Integrallashgan BATlarni ishlab chiqishda unga ta'sir etuvchi ko'plab miqdordagi tuzilma va omillarning mazmuni: bankning umumiy xarakteristikasi, uning rivojlanishining yaqin va uzoq maqsadlari, strategik yo'nalishlari; yuzaga kelgan boshqaruv tuzilmalarining o'ziga xosliklari; bank texnologiyasi tuzilishining umumiy tamoyillari; mo'ljallangan arxitektura tizimlari va

avtomatlashtirishga tegishli funksiyalar tarkibi; kiritiladigan va chiqariladigan axborot hajmi, kiritiladigan hujjatlar soni; axborot xavfsizligiga talablarni tahlil etishni talab qiladi. Bunday tahlil asosida keyinchalik bo'lajak tizimning asosiy tamoyillari ishlab chiqiladi.

Bankda hal etiladigan boshqaruv vazifalari ko'p jihatli ekan, loyihalashtirishda BAT dekompoztsiyasi belgilarini klassifiktsiya qilish muammosi yuzaga keladi. Bunday belgilar sifatida funksiyalar, davrlar, boshqaruv ob'ektlari va boshqalarni ko'rsatish mumkin.

Ko'pgina BATlarda bank texnologiyasi dasturiy mahsulotda o'ta murakkablashgan bo'ladi. SHu bois foydalanuvchi menyudan foydalanib, undan chetlasha olmaydi va dasturlashtirilgan dialog yo'lidan boradi, bu esa ishlab chiquvchiga bog'liqlikka olib keladi. SHuni ta'kidlash lozimki, ko'pgina BATlarda faqat eng asosiy ishlab chiqaruvchilar nuqtai nazaridan eng muhim bo'lgan tizimlar, vazifalar avtomatlashtiriladi. Bu holni ayrim xizmatlar: faktoring, lizing, kartochka xizmati (yoki tashkiliy tuzilma elementlari) yo'qligi bilan izohlanadi.

4. Axborot tizimlarining ta'minotlari

Qo'llash sohasidan qat'i nazar, axborot tizimlari ma'lumotlarni qayta ishlashning deyarli barcha tizimlari ta'minlash tQrlari deb ataladigan tarkibiy qismlar (komponentlar) to'plamini o'z ichiga oladi. Ularni dasturiy, texnik, huquqiy, axborot, tashkiliy, matematik va lingvistik ta'minotlarga ajratilishi qabul qilingan. SHulardan eng asosiyalarini yaqqolroq ko'rib chiqamiz.

Axborot ta'minoti - axborot tizimlari ichki mashina axborot bazasini yaratishning tasniflash va kodlashtirish tizimlari, hujjatlashtirishning unifiktsiyalashgan tizimlari, hujjat aylanmasi va hujjatlar shakli uslublarini rtsional holga keltirishni o'z ichiga olgan axborotni joylashtirish va tashkil qilish bo'yicha

uslublar va vositalar yig'indisidir. Qabul qilinadigan boshqaruv qarorlarining ishonchligi va sifati ko'p jihatdan ishlab chiqilgan axborot ta'minoti sifatiga bog'liq.

Dasturiy ta'minot- hisoblash texnikasi vositasida ma'lumotlarni qayta ishlash tizimi (MKIT)ni yaratish va foydalanish dasturiy vositalari yig'indisidir. Dasturiy ta'minot tarkibiga bazaviy (umumtizimli) va amaliy (maxsus) dasturiy mahsulotlar kiradi.

Bazaviy dasturiy vositalar- inson va kompyuterning o'zaro harakatlarini avtomatlashtirish, ma'lumotlarni qayta ishlash, namunaviy protseduralarni tashkil etish, MKIT texnik vositalari ishlashi nazorati va diagnostikasi uchun xizmat qiladi.

Amaliy dasturiy ta'minot- axborot tizimi funksional vazifalarni hal etishni avtomatlashtirish uchun mo'ljallangan dasturiy mahsulotlar yig'indisini o'zida namoyon etadi. Ular ham universal vositalar (matn muharrirlari, elektron jadvallar, ma'lumotlar bazasi boshqaruv tizimlari) va ham maxsus vositalar - funksional kichik tizimlarni amalga oshiruvchi (biznes jarayonlar) turli xil ob'ektlar (iqtisodiy, muhandislik, texnik va boshqalar) sifatida ishlab chiqilishi mumkin.

Texnik ta'minot- ma'lumotlarni qayta ishlash tizimini funksionalashtirish uchun foydalanuvchi texnik vositalar kompleksidir, u ma'lumotlarni qayta ishllovchi, namunaviy operatsiyalarni amalga oshiruvchi kurilmalarni o'z ichiga oladi, turli sinflardagi EXMdan tashkari xam (axborotni yigish, ruyxatdan utkazish, boshlangich bosqichda qayta ishlash, tashkari (periferiya) texnik vositalari, turli xil orgtexnika, telekommunikatsiya va aloqa vositalari), EXMning o'zida xam shu operatsiyalarni bajaradi.

Huquqiy ta'minot- axborot tizimini yaratish va funksionalashtirishni tartibga soluvchi huquqiy me'yorlar yig'indisini o'zida namoyon etadi. MKIT ishlashining huquqiy ta'minoti: hisoblash texnikasini qo'llash yordamida olinadigan hujjatlarga huquqiy kuch jihatini berish shart-sharoitlari; bu texnik vositalarda ishllovchi shaxs majburiyati va ma'suliyati, shu jumladan axborotni o'z vaqtida va aniq qayta

ishlashi huquqlari; axborotdan foydalanish qoidalari va uning ishonchliligi bo'yicha bahslami hal etish tartibi va boshqalarni o'z ichiga oladi.

Lingvistik ta'minot inson va EHM muloqotini ishlab chiqish va ta'minlash samaradorligini oshirish uchun MKIT ni yaratish va foydalanishning turli bosqichlarida ishlatiladigan til vositalari yig'indisini o'zida namoyon etadi.

Axborot tizimlari ma'lumotlari bilan ishlash mutaxassislarga keng yordam beradi. Muxandislar va loyihachilar ishi samaradorligini oshiradi. Bunday axborot tizimlarining vazifasi - tashkilotlarga yangi ma'lumotlarni integratsiyalash va qog'oz hujjatlarni qayta ishlashga yordam berishdir.

Sanoat jamiyati axborot jamiyatiga aylanib borar ekan, iqtisodiyot mahsuldorligi borgan sayin bu tizimlar rivojlanishi darajasiga bog'liq bo'la boradi. Bunday tizimlar ayniqsa ishchi stansiyalar va ofis tizimlari ko'rinishida bugungi kunda biznesda eng tez rivojlanib bormoqda.

Axborot tizimlarining bu sinfida ikki guruhni ajratib ko'rsatish mumkin:

- ofisni avtomatlashtirish axborot tizimlari;
- bilimlarni qayta ishlash axborot tizimlari.

Ofisni avtomatlashtirish axborot tizimlari o'zining soddaligi va ko'p sohaliligi jihatidan istalgan tashkiliy darajada xodimlar tomonidan faol ishlatiladi. Ularni ko'proq o'rta malakali xodimlar: buxgalterlar, kotiblar, klerklar qo'llaydi. Asosiy maqsad - ma'lumotlarni qayta ishlash, ularning ish samaradorligini oshirish va kanselyariya mehnatini soddalashtirish.

Ofisni avtomatlashtirish AT turli mintaqalardagi axborot sohasi xodimlarini o'zaro bog'laydi va xaridorlar, buyurtmachilar, boshqa tashkilotlar bilan aloqa qilishga yordam beradi. Ularning faoliyati asosan hujjatlashtirish, kommunikatsiyalarni boshqarish, jadvallar tuzish va hokazolarni qamrab oladi. Bu tizimlar quyidagi vazifalarni bajaradi:

- turli matn protsessorlari yordamida kompyuterlarda matnni qayta ishlash;
- yuqori sifatli nashr mahsulotlarini ishlab chiqarish;

- hujjatlarni arxivlashtirish;
- ishbilarmonlik axborotini yuritish uchun elektron kalendar va yon daftarlar;
- elektron va audio pochta;
- video va telekonferensiyalar.

Bilimlarni qayta ishlash axborot tizimlari, shu jumladan ekspert tizimlari muhandislar, huquqshunolar, olimlarning yangi mahsulotni ishlab chiqish yoki yaratish chog'ida zarur bilimlarni o'ziga jo qiladi. Ularning vazifasi yangi axborot va yangi bilimlarni yaratishdir. Masalan, muhandislik va ilmiy loyihalash bo'yicha ixtisoslashgan ishchi stansiyalari texnik ishlanmalarning yuqori darajasini ta'minlash imkonini beradi.

Boshqaruv AT uncha katta bo'lmagan tahliliy imkoniyatlarga ega. Ular kundalik va haftalik axborotga muhtoj boshqaruvchilarga xizmat qiladi. Buning sababi shuki, ularning asosiy vazifasi firmadagi kundalik operatsiyalarni kuzatib borish va qat'iy tuzilmashtirilgan yig'ma namunaviy hisobotlarni davriy shakllantirishdan iborat. Axborot operatsiyaviy darajadagi axborot tizimidan keladi.

Qarorlarni qabul qilishni qo'llab - quvvatlash tizimlari natijalarini oldindan bilish qiyin bo'lgan, qisman tuzilmalashgan vazifalarga xizmat qiladi. Ular bir necha modelga ega bo'lgan ancha qudratli tahliliy apparatga ega. Axborotni boshqaruv va operatsiyaviy axborot tizimlaridan oladi. Bu tizimlardan qaror qabul qiluvchi barcha mutaxassislar: menejerlar, tahlilchilar va boshqalar foydalanadi. Masalan, ular tavsiyasi qurilmani sotib olish yoki ijaraga olish haqidagi qarorni qabul qilishda qo'l keladi. ^

Istalgan tashkilot (firma) rivoji va muvaffaqiyati ko'p jihatdan unda qabul qilingan strategiyaga bog'liq. Strategiya deganda istiqbolli, uzoq muddatli vazifalarni hal etish uslub va vositalari jamlanmasi tushuniladi.

Hozirgi paytda bozor munosabatlariga o'tish munosabati bilan firmaning rivojlanishi va ish yuritish strategiyasi masalasiga katta e'tibor berila boshladiki, bu hoi axborot tizimlarga qarashlarada tub o'zgarishlarga olib keldi. Ular firma mahsulotlari, uning vazifa, uslublari, xizmatlarini tanlashni o'zgarishiga ta'sir

ko'rsatuvchi strategik muhim tizimlar sifatida baholana boshladi. Axborot tizimlarining yangi - strategik tipi paydo bo'ldi.

Strategik axborot tizimi - tashkilot rivojlanishining strategik istiqbolli maqsadlarini amalga oshirish bo'yicha qarorlar qabul qilishni qo'llab - quvvatlashni ta'minlovchi kompyuterli axborot tizimidir.

Axborotlar tizimining rivojlanish . istiqbollari

Axborot tizimlarining bir necha avlodlari farqlanadi:

AT birinchi avlodi (1960 - 1970 yy.) markaziy EXM negizida " bir korxonaga - bir qayta ishlash markazi " tamoyili bo'yicha qurilgan, ilovalar (funksional)ni bajarishning standart muhiti sifatida esa IBM-MVS firmasining operatsiyaviy tizimi xizmat qilgan.

AT ikkinchi avlodi (1970 - 1980 yy.): ATning markazlashtirilmagan davrga o'tish ilk qadamlari, bu jarayonda foydalanuvchilar DEC VAX tipidagi kichik kompyuterlardan foydalangan holda ofis va kompaniya bo'limlariga axborot texnologiyalarini joylashtira boshladi. Ayni paytda DB 2 tipidagi yuqori ishlab chiqarish ega MBBT va tijorat amaliy dasturlari to'plari faol tadbiriq etila boshladi. SHunday qilib, markazlashmagan ma'lumotlar negizi va amaliy dasturlar to'plari asosidagi axborot poydevori bo'lgan ma'lumotlar qayta ishlash tizimlarini tashkil etishning ikki va uch darajali modeli yangi avlod AT larida o'ta yangilik bo'ldi.

AT uchinchi avlodi (1980 - 1990 yy. boshlari): bu yillar shaxsiy kopyuterga (SHK) ommaviy o'tish davri bo'ldi. Uyushgan bfenesmantiki tarqoq ish joylarini yagona AT ga birlashishni talab etdi - hisoblash tarmoqlari va taqsimlovchi qayta ishlash masalasi paydo bo'ldi. Biroq tez orada bir rangli (darajali) tarmoqlarda ierarxiyalilik (pillapoya) belgilari - avvalo ajratilgan fayl - serverlar, nashr, serverlar va telekommuniktsiya serverlari, so'ngra ilova serverlari ko'rinishida ko'rina boshladi.

AT to'rtinchi avlodi dunyoga kelish bosqichida turibdi, biroq hozirdayoq tushunarliki, yuqori darajada AT zaxiralarini markazlashgan holda qayta ishlash va

yagona boshqarish quyi darajada taqsimlovchi qayta ishlash bilan uyg'unlashadigan zamonaviy AT ning ajralib turuvchi, eng avvalo, ierarxik tashkil etish xususiyatlari avvalgi avlodlar

Tizimlarida sinovdan o'tgan qarorlar sintezi bilan belgilanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. “Informatika” N.B. Makarova M - 1997
2. “Boshqarish jarayonining axborot texnologiyasi” Alimov K. Toshkent 1994
3. www.tuit.uz
4. www.ziyonet.uz